

Kibir İle Zillet Arasındaki Denge: TEVÂZU
Gönderen Kadir Hatipoglu - Eylül 19 2019 03:00:00

Tevâzûzâcîzâcîz mu toprakta çimlenmeden çürümek? Gurur mu;
«Allah!» deyip dağlar gibi yürümek? (Seyrî) Allâh’a
şirk koşmaktan sonra gelen en büyük günah, kibir günahıdır. Zira kibirde,
büyüklenmek vardır. “Ben kazandım.”, “Ben şu
makamdayım.”, “Ben, ben, ben…” diyerek, ulûhiyet makamına bir
meydan okuma, onu görmezlikten gelme vardır. Hâlbuki büyüklenmeye
lâyık tek varlık, sonsuz kudret ve azametin sahibi olan Allah -celle
celâlühû-’dür. Onun için kibre aynı zamanda «gizli
şirk» denilmiştir. Zenginliğinden, makamından, güzelliğinden dolayı kibirlenmek,
büyüklenmek ne büyük günahtar! Tevâzü ise kul olmaktadır, kulluk
şuurunda olmaktadır. Sevgili Peygamberimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-;
#1601;#1614;#1573;#1606;#1617;#1614;#1605;#1614;#1575;
#1571;#1606;#1614;#1575; #1593;#1614;#1576;#1618;#1583;#1612;.
#1601;#1614;#1602;#1615;#1608;#1604;#1615;#1608;#1575;:
#1593;#1614;#1576;#1618;#1583;#1615;#1575;#1604;#1604;#1617;#1607;#1616; #1608;#1614;#1585;#1614;#1587;#1615;#1608;#1604;#1615;#1607;#1615;
“Şüphesiz ki ben Allâh’ın kuluym. Onun için bana;
«Allâh’ın kulu ve Rasûlü deyin.»” [\[1\]](#) buyurarak
kulluğun, peygamberlik makamından önce geldiğini vurgulamıştır. Unutmayalım ki o,
önce kul sonra peygamberdir. Zira kulluk, en büyük şereftir. Hazret-i
Mevlânâ bu durumu ne güzel dile getirir: Kul oldum ben kul oldum, Rabbimin
kapısında bir vasıfsız kul oldum. Her esir mutluluğa kavuşur hür olunca, Bense onun
kapısında kul olmaktan mutluyum. Bu sebeple tevâzü, hiçliğini idrak etmektir.
Çünkü hiçlik, kulluğun ilk adımıdır. İlâhî kudret ve azamet
karşısında hiçliğini ve yokluğunu bilmek ile başlar kulluk. Hazret-i Mevlânâ;
“Ey Hak aşığı! Eğer ahmak değilsen, Hakk’ın huzûruna yokluk
götür.” diyor. Onun için mü’min, ömrü boyunca
yokluk ve hiçlik halinde bir kulluk sergilemeye çalışmalıdır. Onun için
önce hiçliğini kabul edeceksin. «Ene» demeyi yani «ben»
demeyi bırakacaksın. Ondan sonra gösteriş yapmadan namaz kılacaksın, hiçliğini
kabul edip; «Benim malim» demeden hayır yapacaksın. Bu anlamda tevâzü,
aranan «ben»i çikarmaktır. Âriflerin hikmetli bir sözü vardır:
Sen çikincâ aradan, Kalır seni Yaradan! Hazret-i Mevlânâ benliğini aradan
çikarana şöyle seslenir: “Ey nefsindeki benliği alt eden kişi! Gel, içeri
gir. Sen, artık bahçedeki dikenler gibi gülün ziddi değilsin! Sen güllere
şâh olansın!” Onun için «ben» demek -Allah korusun- kaybettirir.
Ama «hîç» demek kazandırır. Bu bakımdan kibir, huzurdan seni
kovdurur, tevâzü ise seni huzura yaklaştırır, huzura kavuşturur. Şeytan;
#1602;#1614;#1575;#1604;#1614; #1605;#1614;#1575;
#1605;#1614;#1606;#1614;#1593;#1614;#1603;#1614;
#1575;#1614;#1604;#1575;#1617;#1614;
#1578;#1614;#1587;#1618;#1580;#1615;#1583;#1614;
#1575;#1616;#1584;#1618;
#1575;#1614;#1605;#1614;#1585;#1618;#1578;#1615;#1603;#1614;
#1602;#1614;#1575;#1604;#1614; #1575;#1614;#1606;#1614;#1575;

خَيْرٌ
مِنْهُ
خَلَقْتَنِى
مِنْ نَارٍ
وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ “Ben
ondan hayırıyorum. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan
yarattın.”[2] diyerek Âdem -aleyhisselâm-’a karşı kibirlendi ve
Hakk’in huzûrundan kovuldu, cehenneme ürüklendi. Âdem
-aleyhisselâm- ise acziyetini idrak edip senelerce tövbe etti, gözyaşı
döktü ve sonunda huzûra kabul edildi, huzura kavuştu. İşte kibir insanı cennetten
uzaklaştırır, tevâzu ise insanı cennet bahçelerinde dolaştırır. Sevgili Peygamberimiz
-sallâllâhu aleyhi ve sellem-; #1604;ا
يَدْخُلُ
الْجَنَّةَ
مَنْ كَانَ في
قَلْبِهِ
مِثْقَالُ
ذَرَّةٍ مِنْ
كِبْرٍ “Kalbinde zerre miktarı kibir bulunan
kimse cennete giremez.” buyurmaktadır.[3] Buna göre kibir, bizi cennetten mahrum
birakan bir günahtır. Kibir, hakikati inkâr etmektedir, tevâzu ise hakkı teslim
etmektedir. Meselâ zenginliğinden dolayı kibrilenen kişi; kendisine o zenginliği lutfeden Rabbini
unutup onları, kendi gücüyle elde ettiği varlıklar olarak görme
nankörlüğünde bulunmaktadır. Böyelikle hak ve hakikatin
üstünü örtmektedir. Mütevâzı olan mü’min ise
sahip olduğu bütün nimetlerin asıl sahibi olarak Rabbini görmekte,
şükür duyguları içinde hakkı teslim etmektedir. Kibir; kalbin
mühürlenmesidir, tevâzu ise kalbin inşirâhidir. Cenâb-i Hak
âyet-i kerîmede şöyle buyurmaktadır:
يَطْبَعُ
اللهُ عَلَى
كُلِّ قَلْبِ
مُتَكَبِّرٍ
جَبَّارٍ “Allah,
büyüklük taslayan her zorbanın kalbini mühürler.”[4] Kendini
yok bildiği için, benlikten sıyrıldığından dolayı tevâzu gösteren müminin
kalbinde bir mutluluk, bir inşirah oluşur. Kibir haddi aşmaktadır. Ama tevâzu sınırla kalmaktır.
Tevâzu haddini bilmektedir, acziyetini itiraf etmektedir. Bir gün Allah Rasûlü
-sallâllâhu aleyhi ve sellem- ashâbının arasından ayağa kalkarak şöyle
buyurmuştur: “Allah bana, mütevâzı olup birbirinize karşı
övünmemenizi ve birbirinize karşı haddi aşan davranışılarda bulunmamanızı
vahyetti.” (Müslim, Cennet, 64) Mü’min her şeye olduğu gibi
tevâzuda da aşırıya kaçmamalı, zillette düşmemelidir. Zira zillet de haddi
aşmaktadır, meşrû sınırların dışına çilmaktır. Mü’min, insanlık şerefini ve
İslâm’in izzetini muhafaza etmek durumundadır. Ayrıca tevâzuda aşırıya
gitmek, zillet olduğu gibi bazen de insanı Allah korusun kibre götürebilir. Burada kibirle
zillet arasında çok hassas bir denge söz konusudur. Bu dengeyi Rabbimiz

m’minlerden bahsederken
“#1610;#1615;#1581;#1616;#1576;#1617;#1615;#1607;#1615;#1605;#1618;
#1608;#1614;#1610;#1615;#1581;#1616;#1576;#1617;#1615;#1608;#1606;#1614;
#1607;#1615; #1575;#1614;#1584;#1616;#1604;#1617;#1614;#1577;#1613;
#1593;#1614;#1604;#1614;#1609;
#1575;#1604;#1618;#1605;#1615;#1572;#1618;#1605;#1616;#1606;#1616;#1610;
#1606;#1614; #1575;#1614;#1593;#1616;#1586;#1617;#1614;#1577;#1613;
#1593;#1614;#1604;#1614;#1609;
#1575;#1604;#1618;#1603;#1614;#1575;#1601;#1616;#1585;#1616;#1610;#1614;
#1606;#1614; ”
M’minlere karşı al’ccedil;ak g’ouml;n’uuml;ll’uuml;;
k’acirc;firlere karşı onurlu ve başı dik bir duruş olarak tavs’icirc;f etmektedir.”
[5] Buna
g’ouml;re m’uuml;’rsquo;minler olarak;
“#1608;#1614;#1575;#1604;#1617;#1614;#1584;#1616;#1610;#1606;#1614;
#1605;#1614;#1593;#1614;#1607;#1615;
#1575;#1614;#1588;#1616;#1583;#1617;#1614;#1570;#1569;#1615;
#1593;#1614;#1604;#1614;#1609;
#1575;#1604;#1618;#1603;#1615;#1601;#1617;#1614;#1575;#1585;#1616;
#1585;#1615;#1581;#1614;#1605;#1614;#1570;#1569;#1615;
#1576;#1614;#1610;#1618;#1606;#1614;#1607;#1615;#1605;#1618; “Onlar
k’acirc;firlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler.”
[6] “yet-i
ker’icirc;mesinin fehv’acirc;siyla hareket edip m’uuml;’rsquo;minlere karşı tev’acirc;zu
g’ouml;stereceğiz ama haksızlık sırasında, k’acirc;firlerin karşısında asla eğilip
b’uuml;k’uuml;lmeyeceğiz. İsl’acirc;m’rsquo;ın izzet ve şerefini ayaklar altına almayacak ve
aldırmayacağız. Onun i’ccedil;in m’uuml;’rsquo;min; haddi aşmamalı, sınırda kalmalı ve
m’uuml;tev’acirc;zı olmalı. Onun i’ccedil;in m’uuml;’rsquo;min, kibir ile zillet arasında bir
denge g’ouml;zetmelidir ki bunun adı tev’acirc;zudur. Öyle ise tev’acirc;zu dengedir.
Dengede kalmak, dengeli davranıştır. Kibir zul’uuml;md’uuml;r, tev’acirc;zu ise zalim
olmaktansa mazlumluğu tercih etmektir. Fahr-i K’acirc;in’acirc;t Efendimiz -sall’acirc;ll’acirc;hu
aleyhi ve sellem- ş’ouml;yle buyurmaktadır: #1610;#1614;#1586;#1575;#1604;#1615;
#1575;#1604;#1618;#1580;#1614;#1576;#1617;#1614;#1575;#1585;#1616;#1610;
#1610;#1614;#1584;#1618;#1607;#1614;#1576;#1615;
#1576;#1616;#1606;#1614;#1601;#1618;#1587;#1616;#1607;#1616;
#1581;#1614;#1578;#1617;#1609;
#1610;#1615;#1603;#1618;#1578;#1614;#1576;#1614; #1601;#1610;
#1575;#1604;#1618;#1580;#1614;#1576;#1617;#1614;#1575;#1585;#1616;#1610;
#1606;#1614;
#1601;#1614;#1610;#1615;#1589;#1616;#1610;#1576;#1615;#1607;#1615;
#1605;#1614;#1575;
#1571;#1589;#1614;#1575;#1576;#1614;#1607;#1615;#1605;#1618; “Bir
kimse kibirlene kibirlene sonunda zalim ve cebbarlar grubuna kaydedilir. B’ouml;ylece onlara
verilen ceza buna da verilir.”
[7] Kibir zehirdir, tev’acirc;zu ise şif’acirc;dır.
Mevl’acirc;n’acirc; Hazretleri ş’ouml;yle buyurur: ”Şunu iyi bil ki; bu kibir ve ucub, yani
kendini üstün g’ouml;rme h’acirc;li kahredici bir zehirdir. Ahmaklar, bu zehirli şarabın
sarhoşu oldukları i’ccedil;in kendilerinde varlık hisselerler.” Bu bakımdan kibri
g’ouml;n’uuml;lden uzak tutup tev’acirc;zü yerleştirmek zarur’icirc;dir. M’uuml;’rsquo;min
m’uuml;tev’acirc;zı olmak durumundadır. Zira tev’acirc;zu, d’icirc;nin yerine getirilmesi gereken
bir vecibesidir. Eb’ucirc;’rsquo;l-Hasan Harak#257;n’icirc; Hazretleri ş’ouml;yle
buyurmaktadır: ”Nasıl ki namaz ve oru’ccedil; farzdır, îf’acirc;sı mecbur’icirc;dir;

aynı şekilde gümüşülden, kibri, hasedi ve hırsı bertaraf etmek de zarurudur. Zira kibir çirkin bir ahlacıkırıktır, tevaciğiz ise güzelle bir ahlacıkırıktır. En güzelle ahlacıkın sahibi olan Efendimiz -sallacıkılıâhu aleyhi ve sellem-, tevaciğiz ahlacıkının da zirvesindeydi. Mekke fethedildiğinde en güzelleçilümlü olduğu zamanda bile kendisine onca zulmü yapan insanları affetmiş, karşısında titreyen insanlara şu hikmetli sözleriyle yemıştır:

فَإنِّى
لَسْتُ
بِمَلِكٍ
إنَّمَا أنَا
ابْنُ
امْرَةٍ
تَأكُلُ
الْقَدِيدَ
”Sakin ol! Ben bir kral değilim. (Güneşte) kurutulmuş et yiyan bir kadının oğluyum.“
[8] Yine o, demoglunun ve Rasürcüllerin efendisi olduğunu söyleyenlerken hemen sözü arkasından: ”Lacıfahre! / Oynamanı yok!“
[9] dierek böyle bir tevacığiz zu örneği gümüşüldür. Kibir hastalıktır, zillet de hastalıktır. İşte bu hastalıkların ilacıları tevacıçzudur. Kibirli olan sevilmez, mütevaciçzı olan ise sevilen. Yine Rabbimiz şeyle buyurur: ”اِنَّ
اللهَ لاَ
يُحِبُّ مَنْ
كَانَ
مُخْتَالاً
فَخُورًا ”Allah kendini beğenmiş ve daima bükümeliürlenip duran kimseyi sevmeyen.“ (en-Nisâcık; 4/36) Kibir alçakçılık ve aşağılılarla dümehanesidir; tevacığiz ise yemeğicelik ve yemeğekselişti. Dışarıdan bakıldığındaki kibrilenenin bükümeliüklanıyor gibi bir hıncılderdir. Ama işin içi ne bakıldığındaki Allah katındaki duruma bakıldığındaki kibrilenen kibri yemeğizdeüneden alçakçılıküa alçakçılıkları, mütevaciçzı olan da tevacıçzıuu sebebiyle yemeğiceldikçecildiye yemeğicelir. Kibirlinin sonunun ne olacağını Sevgili Peygamberimiz -sallacıkılıâhu aleyhi ve sellem- bize şeyle haber vermektedir: ”يُحْشَرُ
الْمُتَكَبِّرُونَ
أمْثَالَ
الذَّرِّ
يَوْمَ
الْقِيَامَةِ،
يُغْشَاهُمُ
الذُّلُّ منْ
كُلِّ
مَكَانٍ، ”Resulullah (aleyhisselâccâr) tu vesselâccâr m) buyurdular ki: “Kiyamet günde, mütekabbirler kükürtçeciliük karıncalar gibi haşrolunurlar. Onları her şeyle zillet

bürümüşür. [10] Görüldüğü gibi dünyada iken «dağları ben yarattım» edasıyla dolaşan kibri善良的insanlar, mahşer günü geldiğinde küçüldükçe küçülecekler. Alçak gönüllü olanlar ise yüceldikçe yücelecekler. Zira Fahr-i Kâinât Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, şöyle buyurmaktadır: “Allah için tevâzu gösteren kişiyi Allah ancak yüceltir.” [11] Onun için mürsquo;ın minler olarak, eğer Rabbimizin katında bir değerimizin olmasını istiyorsak mütevâzı olmaliyiz. Rabbimiz’in; #1608;#1614;#1604;#1575;#1614; #1578;#1614;#1605;#1618;#1588;#1616; #1601;#1616;#1609; #1575;#1618;#1604;#1575;#1614;#1585;#1618;#1590;#1616; #1605;#1614;#1585;#1614;#1581;#1611;#1575; “Yeryüzünde böbürلنerek dolaşma!” [12] ikazına kulak verip; #1608;#1614;#1593;#1616;#1576;#1614;#1575;#1583;#1615; #1575;#1604;#1585;#1617;#1614;#1581;#1618;#1605;#1614;#1606;#1616; #1575;#1604;#1617;#1614;#1584;#1616;#1610;#1606;#1614; #1610;#1614;#1605;#1618;#1588;#1615;#1608;#1606;#1614; #1593;#1614;#1604;#1614;#1609; #1575;#1618;#1604;#1575;#1614;#1585;#1618;#1590;#1616; #1607;#1614;#1608;#1618;#1606;#1611;#1575; #1608;#1614;#1575;#1616;#1584;#1614;#1575; #1582;#1614;#1591;#1614;#1576;#1614;#1607;#1615;#1605;#1615; #1575;#1604;#1618;#1580;#1614;#1575;#1607;#1616;#1604;#1615;#1608;#1606;#1614; #1602;#1602;#1614;#1575;#1604;#1589;#1617;#1614;#1575;#1576;#1616;#1585;#1616; #1608;#1614;#1575;#1604;#1618;#1605;#1615;#1602;#1616;#1610;#1605;#1616; #1609;#1609;#1575;#1604;#1589;#1617;#1614;#1604;#1614;#1608;#1577;#1616; #1608;#1614;#1605;#1616;#1605;#1617;#1614;#1575; #1585;#1614;#1586;#1614;#1602;#1618;#1606;#1614;#1575;#1607;#1615;#1605;#1618; #1610;#1615;#1606;#1618;#1601;#1616;#1602;#1615;#1608;#1606;#1614; #“Alçak gönüllü kimseleri müjdele! Onlar; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperen, başlarına gelen (musibet)lere sabreden, namazı dosdoğru kıyan ve

kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcayan kimselerdir.”[\[14\]](#) Demek ki muuml;’min; muuml;tevâzı olunca yani aczietini itiraf edip kendini ve haddini bilince, Cenâb-ı Hak ona lütüflarda bulunuyor: Muuml;tevâzı olan muuml;’minin kalbi, hassasiyet kesbediyor, musibetler karşısında sabırlı oluyor. Muuml;tevâzı olan muuml;’min, sınırda kalıp haddini bildiği için, hakkı teslim ettiği için namazı yasak savma kabîlinde değil dosdoğru, hakkını vererek kılıyor. Yine; «Asıl sahibi Rabbim’dir.» diyerek; «Ben kazandım, benim!» demeden, O’nun rızık olarak verdiklerinden gönül hoşnutluğuyla infak ediyor. Ve böyelce muuml;’min; kul olduğunu, âciz olduğunu; dolayısıyla insanlara karşı üstünlük taslamanın hiçbir anlam ve yerinin olmadığını, eğer bir üstünlük söz konusu olacaksa bunun da ancak Rabbimiz’in belirttiği gibi takvâ ile olacağını idrak eder.[\[15\]](#) Onun için kibir, gurur, enâniyet gibi hastalıkları kalbimizden söküp atmalı, yerine mahfiyet, hiçlik, tevâzu ve takvâ gibi kalbe şifâ olan hususları yerleştirmeliyiz. Rabbimiz; bizleri kibir ve gururdan, enâniyetten muhafaza eylesin. Rabbimiz, bizleri hiçliğini ve aczietini idrak edip gerçek anlamda kulluk şuurunda olanlardan eylesin. Rabbimiz; bizlere tevâzu, yokluk, hiçlik, vakar ve kemâliyet ahlâkı içerisinde bir hayat sürmeysi nasip ve muuml;yesser eylesin. Âmîn… Not: Bu vaaz Yard. Doç. Dr. Mustafa CANLI Yüzaki Dergisi Kasım2015 Sayısındaki Makalesinden hazırlanmıştır.

 [\[1\]](#) Buhârî, Enbiyâ, 48 [\[2\]](#) el-A‘râf, 7/12 [\[3\]](#) Müslim, &lcirc;mân, 147 [\[4\]](#) el-Mü’min, 40/35 [\[5\]](#) el-Mâide, 5/54 [\[6\]](#) Fetih , 48/29 [\[7\]](#)Tirmizî, Birr, 61 [\[8\]](#) İbn-i Mâce, Et‘ime, □□30 [\[9\]](#) Dârimî, Mukaddime, 8 [\[10\]](#) İbrahim Canan, □□Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları: 15/28. [\[11\]](#) Müslim, Birr, 69 [\[12\]](#) el-Isrâ, 17/37 [\[13\]](#) el-Furkān, 25/63 [\[14\]](#) el-Hac, 22/34-35 [\[15\]](#) el-Hucurât, 49/14

[islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)